

Aan smaal en zanderg loantje
ston ainzoam 't olle stee
en 't leek, noa aal dij joaren
of doar gain tied verglee.

„Dat lijkt nu niet meer zo trouwens,
't diep is dicht.”

Doar was de dichte hege,
dij rondom 't huuske ston.

„Die is ook foetsie”.

Doarveur twij perebomen,

„Ook foetsie”
nog aaltied schaf en krom.

Moar was gain olle kerel
achter roeten, in schaar.

Dou was ik dat de zaaize
toch niks vergeten haar.

„Dat was mijn opa dus...
„Maar, laten we maar doorgaan”.

De verandering, waar niets en nie-

„Ik kon altijd goed met de arbeiders van W. en O. opschieten”.

De trap is er nog steeds in de bakkerij van Riekus.

Aan de Semskaade in Stadskanaal is het allemaal begonnen.

„Ik wou altijd al met taal vechten”

mand aan ontkomt. Simon van Wattum niet, zijn gedichten niet, zijn onderwerpen evenmin.

We staan in de Noorderkolonie bij Nieuwe Pekela. Van Wattum leest zijn gedicht 't olle stee voor. En geeft commentaar.

„Hier woonde mijn opa. Dat wou ik je even laten zien. Mooi veenkolonias hê. Ja, die rotschuren stonden er toen niet. Maar 't huisje staat er nog.

„We kwamen hier vaak, lopend vanaf Stadskanaal. Over 13 daar, zo heet de verbindingsweg. Vier kilometer, niet zo ver. Nou ja, wel 'n mooi eind omdat we niet vlak bij de brug woonden, dat eind moet je er ook bijrekenen. Dat speelde vanaf dat ik kon lopen, tot ik een jaar of vijftien zestien was”.

Twijstried heet de nieuwe bundel van de Winschoter dichter-schrijver-journalist Simon van Wattum. Alle dichterlijke publicaties die vanaf '54 van hem in boekvorm zijn verschenen, staan er in. Plus nog wat los werk. Groninger poëzie, lovende kritieken. Bijna 1000 verkochte exemplaren.

Een paar weken al is hij 50 jaar. Een leeftijd om, met de nieuwe bundel *verzamelde gedichten* in de hand, terug te gaan naar waar zijn schrijverschap begon, kijken naar de oude plekjes, praten over hoe het verder moet. En natafelen. In Bareveld, vlakbij W. en O., de fabriek waar Van Wattum zijn loopbaan begon als loonadministrateur. Met dichterlijke neigingen.

meer zag dan de collega op het werk. En natuurlijk burens en vrienden, en literaire gesprekken. Op een krant is het anders, daar heb je met allerlei soorten lieden te maken. En alles ook in een groter verband, dat is toch ook heel belangrijk geweest. Die ruimterwerkende functie, zie ik bijvoorbeeld heel sterk in *Viskerdied in Winschoot*.

O wai

*de gevels stórten in
en de kaalk beschreven
mit haart en piel
en boom en tak
en botter bie de vis
tôft over dou en nou
en let gain hemel tou.*

O wai

*dij rechterwaange
sloagen deur de tied*

O wai

*'t verscheurd gehaaim
van koamers vrougerdoagen
weerloos achter
de broken gevels:*

stevels

*wiedbains in de schonden
gaange ...*

„Een ruimtelijk gedicht, zit niks nauwds meer in. Daar is alles openge-

schrijven, waar ze heel lang over moeten denken.”

De Semskaade in Stadskanaal. Het begin:

„Hier heb ik gewoond vanaf m'n zesde tot m'n zestiende. Hier liggen al mijn eerste schrijfsels, alle eerste pogingen. Dit is 'em hê, een mooi lutje hoeske. Een nieuwe voorgevel, maar achter nog met die kleine raampjes. Ja, in die achterkamer woonden we, in die voorkamer kwamen we nooit. Bedsteden stonden daar, daar slieden we in. G 272, ik weet niet hoe die nummering nou gaat.

„Ik ben hier nog nooit weer geweest. Wel bij m'n kameraad daar, Riekus, die is bakker. We zien mekaar nog wel eens. Daar kunnen we nog wel even kijken”.

Timmer is niet thuis, aan het venten. Toch maar even in de bakkerij kijken. Hij herinnert zich dat hier vroeger nog met turf gestookt werd. „En die oude trap hangt er ook nog altijd. Die is nooit veranderd! Met 'n baaltje meel die trap op, dat deden we toen. Riekus en ik.

„Van alles hebben we in de bakkerij gedaan. Dat was mooi. Iedere zaterdagochtend was ik daar om vier uur. Mijn moeder maakte me ook niet wakker, die zei: jij wilt daar ja zo graag heen, dan moet je maar zorgen dat je er komt. Ik zou dat nu niet meer kunnen denk ik. Tot negen uur waren we

„Ik was voorzitter van de jeugdvereniging De Zwervers. Een jaar of achttien was ik, 'k ben een paar jaar voorzitter geweest. Een anarchistische jeugdclub. Volksdansen en zo wat. En een zangkoortje hadden we er bij. Dit was helemaal een anarchistische buurt in die tijd. Hier, niet waar ik woonde. Dat anarchisme van mij, dat zat in deze buurt. Was hartstikke mooi, we dronken ook niet, we waren ook allemaal lid van de Blauwe Knoop. Hoort nu wat raar.

„Ik heb mijn hele juegd zo wat verlezzen. 'k Heb nooit anders gedaan dan lezen, en proberen te schrijven. Maar dan dacht ik van ja, ik moet toch ook contact hebben met de mensen. Zo ben ik ook bij die jeugdclub gekomen. Daar hebben ze me toen voor gevraagd. Ze hadden opeens geen voorzitter meer. Ik geloof dat mijn broertje en zusje er bij waren. Ik moest natuurlijk wel direct voorzitter worden, zo ben ik wel. Ik denk ook, dat als ik dat niet geworden was, ik er niet bij gegaan was. De grootste attractie van De Zwerver was: we gaven ook een tijdschrift uit. Dat vond ik natuurlijk het allermooiste wat er bij was. Dat is het eerste blad geweest dat ik ooit gemaakt heb.”

Achter de borrel in Bareveld:

„Waar 't omgaat natuurlijk is, dat ik jou heb laten zien uit wat voor streek ik kom. Dat ik daar aan landskant begon te schrijven. Lantaarnpalen stonden daar. Daar heb ik mijn eerste gedichten aan opgeplakt. Met Riekus, dan zaten we te

heel slim zijn, plannetjes bedenken dat ik niks hoefde te zeggen. Met briefjes en zo. Of ik moest een ander zo gek krijgen dat die de boodschap voor mij deed. Misschien ben ik daarom later ook wel zo'n goeie chef geworden, omdat ik altijd al zo goed een ander het werk kon laten doen.”

„Ik wou schrijven in het Gronings. Dat leek mij hartstikke spannend. Want Gronings is stoer, een ongevormde taal, daar is heel weinig in geschreven. En juist zo'n taal bedwingen is hartstikke stoer. Nederlands is veel gladder, veel makkelijker ook, daar is al zoveel mee gedaan, daar kun je veel makkelijker mee omgaan. Als je een gevecht aan wilt met taal, dan heb je liever een zware tegenstander dan een lichte. En ik had het gevoel dat het Gronings moeilijker was om er literair wat mee te doen.

„Ik wou ook schrijven voor de arbeiders. Niet alleen voor die mensen, ook over die mensen. Op de aardappelmeelfabriek ook, W. en O., daar kon ik heel goed met die arbeiders opschieten. Ik heb daar van alles gedaan, maar loonadministratie staat mij nog het beste bij. Mocht ik ook lonen uitbetalen. Zomers had ik een tafeltje buiten de deur staan. Dan kwamen ze er allemaal aan, en gaf ik ze een zakje met geld. Dat vond ik schitterend. Met die kerels ben ik ook voor 't eerst van m'n leven bezopen geworden.

„Ik ben toen wel heel literair aan de gang gegaan met 't Gronings. Daar waren ook hele ingewikkelde gedichten bij, en dan doet zich natuurlijk de moeilijkheid voor dat arbeiders geen gedichten lezen. Ik gebruikte hun taal

ideaal is ook tweetaligheid. Ik vind, ieder moet goed Nederlands kennen, en ieder moet de taal uit zijn streek goed kennen. Ik ben toch niet een of andere gek die overal Gronings praat. Alleen waar het mooi en geschikt is praat ik Nederlands. En als het op andere plaatsen beter is dat ik Nederlands praat, dan praat ik Nederlands.

„Je hoeft toch een ander het leven niet zuur te maken omdat wij van die rare principes hebben. Ik ben helemaal niet voor dat Friese, extreme standpunt van dit is onze provincie, en daar praten we dan wel Fries. En wie het niet bevalt die dondert maar op. Daar gaat ook geen enkele propagandistische waarde van uit.

„Dat pamflet van de Grönneger Bond voor mijn raam, dat was heel normaal: mijn dochter was voor de Bond, ik voor de Partij van de Arbeid, en mijn vrouw was in die tijd gek op Terlouw. Hadden we daar dus drie biljetten hangen. Dat moet toch kunnen in een democratisch gezin. Ik heb anders nooit biljetten voor het raam, ik heb daar een hekel aan. Maar toen zij zo demonstratief met D'66 en de Grönneger Bond waren, heb ik apart gebeld met de PvdA-afdeling in Winschoten. Dat heeft nog even geduurd ook, ik ben geen lid, dan krijg je zo'n ding zo maar niet. Gaat heel ingewikkeld.”

Milieu

Aan de borrel. Gehaktballen, koffie in zicht:

„De ene keer halen ze uit mijn gedichten dat ik een geweldige milieu-voorzitter ben, dat gaat het over

„Als ik een gedicht af heb, moet dat eerst even bestieren in de Statenbijbel van mijn opa. Dan krijgt het de zegen of zo. Als ik later moed genoeg verzameld heb, licht ik het er uit, en dan denk ik: da's niks. Kwestie van gewenning. Ik moet ook wennen aan dat gedicht, net als een vrouw die een kind krijgt. Je moet elkaar leren kennen. Met een gedicht is dat net zo. 't Is wel ontstaan uit die worsteling met taal, maar het kan best zijn dat die taal mij zelf overwonnen heeft, dat hier en daar eigenzinnigheden van de taal inzitten die ik er helemaal niet in wou hebben. Maar dat heeft de taal mij dan geflikt. Misschien is het daar ook wel beter van geworden, dat weet je niet.

„Dan begin ik aan dat gedicht te wennen, dat gedicht aan mij. En dan weet ik op den duur of ik het goed vind of niet. Als ik het afheb, knoei ik er nooit weer aan. Dat kan niet. Er zijn wel dichters die altijd aan hun gedichten blijven schaven en vijlen. Maar voor mij is het een Gods geschenk. Als het een misgeboorte is, gooi ik het in de heg.”

Geraamte

Bijna weer koffie, 't einde van de dag komt er aan:

„Al die plaatsen waar we geweest zijn, het milieu waaruit ik kom. Dat is allemaal het geraamte voor mijn gedichten geworden. Ik denk niet meer dan een geraamte. Wat er in die gedichten staan zijn algemene menselijke problemen. Dat heeft niks met Oost-Groningen van doen. Had net zo goed in

„Ik schrijf helemaal niet zo regionaal”.

Achter de koffie, met borrel. Die verandering: „Toen ik 25 was kwam ik bij de Winstotter Courant in dienst. Laat voor de journalistiek, maar ik had natuurlijk een lange ervaring door die stukjesschrijverij altijd al hè. Vanaf mijn 18de schreef ik al voor kranten. Maar toen ik op die krant werkte, en al die berichten binnenkwamen van plaatselijke correspondenten, dat vond ik hartstikke leuk. Ik kreeg er opeens een dimensie bij. „Ik was altijd bezig geweest alleen maar voor mijzelf te werken, en te werken op die fabriek (dat beeld had je dan wel), maar ik had nooit in een positie verkeerd dat je een soort overzicht hebt over maatschappelijke gebeurtenissen, om dat nou maar eens even sjiek uit te drukken. En dat heb je natuurlijk op een krant. Op een krant zie je alles wat er gebeurt in de maatschappij, en dat vond ik heel boeiend. Ik denk dat toen mijn gedichten ook anders werden. Ik denk dat ik er toen in slaagde om, wat ik noem, ruimte in mijn gedichten te krijgen. Eigenlijk is toch zo'n krantenredactie een soort uitkijktoren. En aan alle kanten heb je zicht over 't land en over de dorpen. „Aan de bundel *Tussen Wenst en Wereld* is af te lezen dat ik toen toch niet veel

worpen. Dat komt natuurlijk ook door de afbraak, als de mureneraan gaan, krijg je uitzicht op onvermoede versten. „Ik denk niet dat zo'n gedicht in mij opgekomen was voordat ik in de journalistiek zat. Dat ik toen de maatschappelijke relevantie niet gezien had. Die nu heel duidelijk wel in 't gedicht zit. Ik had het dan gezien als een toevallige dichterlijke voorbijganger die daar een versje over maakt. En nu zit er een hele kosmos achter. „Eigenlijk een hele stadsgeschiedenis, wat er allemaal gebeurd is. Dan is de vorm ook anders. Ik denk ook dat in veel van die gedichten een tamelijk journalistieke vorm zit, een soort actualiteitswaarde. Niet die van de ene dag op de andere, maar het besef van het zien van dingen die van historisch belang zijn. „Ik denk niet dat er verder zoveel aan mijn gedichten veranderd is, alleen de manier om vorm te geven aan dingen is anders geworden. De laatste tien jaar schrijf ik veel ingewikkelder dan vroeger, veel geconcentreerder, en ook gecompliceerder dus. Ik maak het de lezer moeilijker, ik ben er vanuit gegaan, sinds we die hele democratisering golf gehad hebben, dat de lezers wel eens wat meer mogen doen. Dat ik best eens een ingewikkeld gedicht mag

in de bakkerij, en dan gingen we bij de weg. Op zo'n grote bakfiets.” Later, achter de borrel. Met koffie: „Ik moest mijn stotteren overwinnen. Daarom was ik ook bij die bakker. Dat was voor mij hartstikke stoer, want er waren mensen die hadden meer bakkers, en dan kwam ik bij de deur, en dan vroegen ze: van welke bakker kom je. Dan moest ik bakker Timmer zeggen. Timmer, een t, hartstikke stoer. „Dat stotteren, keer op keer is dat altijd nog een overwinning. Ik heb er ook een hekel aan dat ik maandagavond naar dat Literair Café in De Klinker moet. Daar zie ik wel verschrikkelijk tegen op. Ik doe dat wel. Ik doe lezingen trouwens ook heel vaak niet. Dat hangt er altijd nog. Hangt er ook vanaf hoe je stemming is, hè. Als ik denk van nou, als ze vervelend zijn, dan durf ik er al haast niet meer heen. Dan denk ik, och God, als ze mij tot discussies verleiden. Christus, hoe pakt dat dan uit hè. Kom ik dan ook vast te zitten. Niet, dat ik niet weet wat ik moet zeggen, maar dat ik het niet over de tong krijg zo gauw.”

Anarchistisch

Van Stadskanaal op weg naar Bareveld. Herkenning, oude herinneringen:

loeren of er ook mensen bleven staan die dat lazen. Maar voor zover mijn herinnering strekt is er nooit iemand blijven staan.” „'t Is heel moeilijk als je begint te schrijven, dan weet je het niet precies. Je hebt wel een drang om te schrijven, om wat met taal te doen. Dat leek mij heel spannend, om met taal te vechten. Er zijn ook mensen, die willen bokser worden. Met andere mensen vechten. Maar zo'n behoefte heb ik nooit gehad. Met taal vechten, taal zo murw krijgen dat het deed wat ik wou. En dat is geloof ik toch dicht. „Ik denk dat ik ook nog een andere reden had. Dat stotteren, dat was misschien ook wel een reden dat ik mij wat opsloot in mijzelf. En dat ik toen ook dacht: als ik het dan niet goed kan zeggen, kan ik het beter schrijven. Ik heb ook altijd wat moeten opschrijven, want mijn moeder trok zich er niks van aan. Die stuurde mij gewoon om een boodschap. En dan moest ik altijd

„Gedichten zijn er voor om mensen te troosten”

gedichten lezen. Ik gebruikte nu taal omdat ik ze goed wilde beschrijven, maar toen ik echt serieus aan het dichting ging, met waar dit boek begint *Tussen wenst en wereld* (een jaar of 4, 25 was ik toen), toen wou ik ook literair heel mooi schrijven. „Ik had een droom: volksdichter wезen, in de goeie zin dan. Ik denk niet dat me dat ooit gelukt is. Natuurlijk niet, ik ben niet zo'n volksdichter ge-

voorvechter ben, dan gaat het over angst. Ik denk dat lezers van gedichten een heleboel in die gedichten lezen over henzelf. 't Is niet gezegd dat dat de dingen zijn die de dichter zo erg aangaan. Ik denk wel dat het de kunst is van de dichter die dingen er in te leggen, waar mensen wat aan hebben, ieder in z'n eigen situatie. En daar ben ik blij mee.”

Het dichterschap van Simon van Wattum

worden als Jan Boer is, en Geert Teis was. Dat ligt aan de aard van mijn werk, ik schrijf daar misschien te ingewikkeld voor. „Lang niet in alles. Er zitten heel ingewikkelde dingen tussen, maar ook heel makkelijke. Ik heb gedacht, ik schrijf gedichten, maar dan wil ik ook zulke mooie gedichten schrijven als ik zelf wil, als ik zelf vind dat ze moeten zijn. Zonder mij er wat van aan te trekken of gewone mensen dat nog wel kunnen begrijpen. Alleen heb ik daarnaast altijd geprobeerd ook een makkelijker soort te schrijven. „Later dacht ik, al die lui in Groningen die toch niet gewend zijn gedichten te lezen. Hoe gaat dat: lui met literaire belangstelling in 't Gronings lezen Nederlands, niet in de eerste plaats Gronings. Terwijl ik het toch altijd van die markt moet hebben. Mensen die graag in 't Gronings lezen, doen dat meestal uit overwegingen van: 't was toch zo mooi vroeger, dat hele sentiment zit er in hè. Voor die mensen schrijf ik niet. Ik ben zelf trouwens ook niet zo'n gedichtenlezer. Ik schrijf ze wel. Klinkt raar, maar ik dacht, er zijn genoeg lui die verhalen wel mooi vinden. Daarom heb ik ook altijd verhalen geschreven. „Er wordt mij altijd verweten, door Groninger vrienden, door voorvechters van 't eigene, of hoe dat ook heet, dat ik in stad altijd Nederlands praat. Ik ben zo: als ik een stuk in het Nederlands schrijf, denk ik in 't Nederlands. En als ik in 't Gronings schrijf, denk ik in 't Gronings. Ik denk niet in woorden, ik denk in beelden. Als ik aan mijn bos denk heb ik ik daar toch geen taal voor nodig. Ik zie mijn bos, daar komt geen taal bij te pas. Kan ik mij niet voorstellen ook. Daarom ben ik waarschijnlijk ook een dichter, want gedichten zijn beelden. „Ik vind niet dat ik concessies doe als ik in 't Nederlands schrijf. Helemaal niet. Ik heb door het schrijven van Nederlandse verhalen het schrijven van Gronings toch niet overgegeven. Mijn

...hou toesterg bin' de doagen dat 'k mie allineg vin niks zinnegs ken as dreumen de krans in 't hoar, de bloum in mond... (Uit: *veur m. heur joardag*) „Er zijn van die sombere dagen. Ook andere dagen, maar zulke dagen zijn er ook. Al die dingen hebben hun eigen context. Als je bij iemand wilt zijn, en die is er niet, of wat dan ook, dan zit je alleen. Dat vind je vervelend. Die emotie heb ik zo uitgedrukt. Ja.” „Gedichten zijn er voor om mensen te troosten. Als je wat hebt, dan moet je een gedicht kunnen pakken. Dan moet je daar dingen in vinden die je herkent, die in jezelf zitten. En of die dichter dat nu al of niet bedoeld heeft, dat heeft er niks mee te maken. De kracht van een gedicht is, dat het dat vermogen heeft om dat te bereiken. „Ik denk dat dichters helemaal niet zo precies weten wat ze doen, en wat ze bedoelen. Dat is hun taak ook niet. Kijk, als ik allemaal zulke precieze bedoelingen had, dan kon ik beter een pamflet schrijven van zo en zo zit de wereld inelkaar, en zo en zo vind ik dat het moet, dus stem morgen op die. Maar dat doen dichters helemaal niet. Ik probeer al schrijvend voor mijzelf tot oplossingen voor bepaalde dingen te komen. „Een gedicht is ook anders dan een verhaal. Een verhaal is vertellend, een gedicht geeft emoties weer, en doet dingen met taal. Laat taal zijn eigen taal spreken. En zo verschrikkelijk veel invloed heeft een dichter daar niet op. Alleen maar zijn lusten naar wat in hem leeft. En dat moet 'ie zo goed mogelijk registreren. De uitleg doet de lezer er maar bij. „Een gedicht schrijven is een soort trance. Trip noemen ze dat tegenwoordig. Je verheft je van de grond, dan zweef je, en dan schrijf je dat op. Als ik het op papier heb, dan is 't over. Ik ben dan ook geweldig labiel. Ze kunnen me niet storen bij zo iets. Mijn geest is natuurlijk geweldig actief op dat ogenblik. Ook wel midden op de redactie, er kan wel een bom achter mij vallen, dan hoor ik nog niks. Ik schijn er ook allerlei rare koppen bij te trekken.

ningen van doen. raad net zo goed in Brabant, Limburg of West-Frankrijk kunnen zijn. In die zin schrijf ik helemaal niet zo verschrikkelijk regionaal. Het decor van mijn schrijverschap is Oost-Groningen. Nu heb ik het misschien over de heftige natuur, als ik op een tropisch eiland had gezeten, had ik geschreven dat de zon zo heet was. „Ik heb geen zin om weg te gaan, nee,

nee, Groningen wordt mij niet kwijt, ze moeten zich niks verbeelden. Een doorn in haar achillespees, ik blijf hier omdat ik dat wil” „Ik ben 50 jaar geworden, en heel toevalligerwijs is nu ook dit boek verschenen. Met mijn gedichten van de helft van die 50 jaar. En dan is het onvermijdelijk dat je eens kijkt wat je allemaal hebt gedaan in je leven. Dat je nagaat wat je oorspronkelijk wou, en wat er van terechtgekomen is. Ik moet zeggen, alles overkijkend: 't valt mij niet af.

„Ik ben ook geweldig dankbaar. Een huis vol bloemen voor mijn 50ste verjaardag, en nog een briefje van Ina Martens er bij. Dat vind ik hartstikke mooi. Er is toch meer interesse dan dat ik vreesde. Ik had het natuurlijk mooier gevonden als de provincie gezegd had: Kijk, meneer Van Wattum, we schrijven niet alleen dat U zo'n groot dichter bent, we schrijven ook dat U verschrikkelijk belangrijke dingen gedaan hebt voor 't behoud van 't Gronings. En omdat we dat vinden sturen we U naast die rozen nog een geweldige som om een tijdschrift te beginnen. En om een Groninger bureau op te richten. „'t Gaat er mij ook helemaal niet om dat ze mij ondersteunen. Dat is wel het laatste wat ik wil. Ik denk dat het omgekeerd is: ik bied aan om hen te helpen. Als iemand een betere weet, vind ik het ook prima, als het in Godsnaam maar gebeurt. 't Is geen smeekbede.” „Een van de dingen die een Groninger moet leren is dat zijn taal helemaal niet minderwaardig is, dat het een uitdrukking is van zijn persoonlijkheid, dat hij daar voor staat, dat hij dat heeft, dat het een deel van zijn karakter is. Hij hoeft heus niet met de pet in de hand te staan. Waarom? Omdat hij Gronings praat tegen een lul uit het Westen die Amsterdams praat. Is dat dan mooi? Die radde bekken, daar vallen ze dan voor!”